

Handläggare
Sofia Ferrer
Telefon: 0850822368

Till
Hägersten-Älvsjö stadsdelsnämnd
2021-11-25

Öppna insatser utan samtycke - Socialstyrelsens författningsförslag

Yttrande till kommunstyrelsen

Förslag till beslut

Hägersten-Älvsjö stadsdelsnämnd godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande och överlämnar det till kommunstyrelsen som svar på remissen.

Sammanfattning

Ärendet gäller en remiss från kommunstyrelsen om socialstyrelsens redogörelse för kunskapsläget om författningsförslag i rapporten Öppna insatser utan samtycke. Förvaltningen är i huvudsak positiv till rapporten.

Bakgrund

Socialstyrelsen har haft i uppdrag att redogöra för kunskapsläget om öppna insatser till barn och unga utan samtycke från vårdnadshavare och bedöma om det är motiverat med en lagändring inom området. I Socialstyrelsens uppdrag ingick att lämna förslag på hur socialnämnden skulle kunna besluta om insatser till barn och unga i fler fall och i fler situationer än idag samt att lämna författningsförslag.

Ärendets beredning

Ärendet är berett inom avdelningen för social omsorg. Ärendet tas upp i samverkansgrupp den 9 november. Då remissen inkom till förvaltningen med kort svarstid överlämnar förvaltningen tjänsteutlåtandet till kommunstyrelsen i förtid och kompletterar med protokollsutdrag från stadsdelsnämnden den 26 november.

Ärendet

Den samlade bild som Socialstyrelsen redovisar i rapporten är att det idag finns barn som löper risk att inte få tillräckligt stöd från socialtjänsten. Möjligheterna för socialtjänsten att besluta om öppna insatser till barn utan vårdnadshavarnas samtycke behöver öka för att ge barn tillgång till öppna insatser i fler fall och i fler situationer.

Enligt gällande regelverk är det möjligt för socialnämnden att med stöd av socialtjänstlagen bevilja öppna insatser till barn utan vårdnadshavares samtycke från det att barnet fyllt 15 år. Socialstyrelsen föreslår att åldersgränsen sänks så att det blir möjligt för socialnämnden att besluta om öppna insatser till barn redan från 12 års ålder, om socialnämnden bedömer att det är lämpligt och barnet själv samtycker till insatsen. Att barn vid en lägre ålder får större bestämmanderätt när det gäller öppna insatser överensstämmer med ett stärkt barnrättsperspektiv. Att säkerställa barnets rätt till stöd väger i detta fall, enligt Socialstyrelsens uppfattning, tyngre än den inskränkning i vårdnadshavares bestämmanderätt som förslaget innebär. Även om förslaget möjliggör för socialnämnden att besluta om öppna insatser utan vårdnadshavarens samtycke, är det nödvändigt att socialtjänsten fortsätter att arbeta för att göra vårdnadshavaren delaktig i stödet till barnet. Vid bedömningen av om en insats är lämplig behöver socialnämnden beakta om det finns förutsättningar för att genomföra insatsen utan att barnets situation i hemmet försvåras.

Barn under 15 år är inte processbehöriga och kan inte på egen hand ansöka om öppna insatser. Socialstyrelsens förslag innebär ingen ändring av processbehörighetsåldern. Socialtjänsten kan dock få information om ett barns behov av stöd på fler sätt än genom en ansökan från barnet, t.ex. under en utredning av barnets behov av stöd eller skydd eller genom att familjen redan har pågående insats från socialtjänsten. Barnet kan även själv vända sig till socialtjänsten och berätta om sin situation utan att det är fråga om en formell ansökan. I dessa fall ger förslaget socialnämnden möjlighet att besluta om öppna insatser för barn från 12 år även utan samtycke från vårdnadshavare om barnet samtycker till insatsen och socialnämnden bedömer att det är lämpligt.

I Socialstyrelsens uppdrag ingick även att se över om insatser med stöd av 22 § LVU bör kunna beslutas även vid brister i den unges hemmiljö och att lämna författningsförslag också i denna del. Idag omfattar bestämmelserna endast sådana beteenden som avses i 3 § LVU. Vid en sammantagen bedömning anser Socialstyrelsen att det inte är lämpligt att utvidga 22 § LVU eftersom de fördelar som finns med en utvidgning av bestämmelsen inte överväger riskerna som kan uppstå för barnet. Det bedöms därför inte försvarbart att besluta om insatser med tvång till barn när det är föräldrarna som brister i omsorgen.

En grundläggande fråga vid öppna insatser utan samtycke är hur barnets behov, intresse och åsikter ska respekteras i en bedömning

av vad som är barnets bästa, samtidigt som beslutsfattaren tar ansvar för beslutet och dess konsekvenser. Även om ökade möjligheter till stödjande insatser i sig kan vara värdefullt för barnet riskerar bristerna i barnets hemmiljö att kvarstå eller till och med öka under tiden som insatsen ges. Grundläggande problem som ger barn en bristande hemmiljö åtgärdas inte genom stödjande insatser enbart riktade till barnet.

Vissa risker för barnet skulle möjligen kunna hanteras om det vore möjligt för socialtjänsten att samtidigt ställa krav på vårdnadshavare att ta emot stöd för att utveckla sin föräldraförmåga. En kombination av regeländringar som omfattar insatser till såväl barn som vårdnadshavare skulle kunna öka förutsättningarna för att förbättra hemmiljön samtidigt som barnet får tillgång till stödjande insatser.

Socialstyrelsen bedömer att det är osäkert om en lagändring som möjliggör öppna insatser utan samtycke skulle kunna säkerställa en varaktig och hållbar förändring av vårdnadshavarens föräldraförmåga i en situation där vårdnadshavaren inte är motiverad till att förändra sin situation. Förebyggande insatser enligt LVU tar sikte på de situationer där möjligheterna till frivilliga insatser enligt SoL är uttömda och där situationen är sådan att barnet kan komma att behöva beredas vård om situationen i hemmet fortsätter. Detta ställer höga krav på insatserna, hur de tas emot av vårdnadshavaren, att det finns ett visst mått av samsyn om problemen och att insatserna är tillräckligt omfattande. Kunskapsläget om insatser utan samtycke inom detta område är i dagsläget bristfälligt.

Synpunkter och förslag

Förvaltningen är överlag positiv till socialstyrelsens rapport och författningsförslag och framhåller att det är viktigt att möjligheten till insats utan samtycke från vårdnadshavare finns, trots att frågan är problematisk ut flera perspektiv och barns rättigheter är ett komplicerat ämne. Att ge insatser till barn utan samtycke från vårdnadshavare kan innebära en risk för att barn i en redan utsatt situation kan belastas ytterligare. Det kan skapa känslor av rädsla och skuld för barn att för en utomstående vuxen prata om hur hen har det hemma. Barn är i beroendeställning och att veta att man har sagt negativa saker om sin vårdnadshavare kan skapa oro för att ha varit illojal och ha sagt för mycket. En samtidig parallell insats till vårdnadshavare är att föredra så att dessa får hjälp med att stå ut med att barnen pratar enskilt med en utomstående, det minskar

riskerna för att barnet blir utsatt för kritik, blir skuldbelagt och utfrågat.

En återkommande svårighet beträffande samtal med barn är att tolka och följa upp om det barnet säger stämmer och vad det annars kan stå för. Att inte kunna arbeta parallellt med vårdnadshavare gör ämnet än mer komplicerat. Det är en pedagogisk uppgift för socialtjänsten att förklara och motivera föräldrar att ta emot stöd. Problem i hemmiljön åtgärdas inte om bara barnet får en insats, men det kan ändå vara ett viktigt stöd för barnet.

Förvaltningens uppfattning är att insats utan vårdnadshavares samtycke endast ska beviljas när möjliga försök till att erhålla samtycke har uttömts och att föräldrarna är informerade om insatsen. Förvaltningen har uppfattningen att arbete för att göra vårdnadshavarna delaktiga behöver fortgå under insatsens gång, den får inte ersätta motivationsarbete med föräldrarna. Att insats kan ges utan samtycke skulle i sig också kunna bidra till att vårdnadshavarna blir mer motiverade att både samtycka och själva delta i socialtjänstens insatser. När socialtjänsten har en informationsskyldighet kan vårdnadshavarna ges möjlighet att ta ansvar och delta genom att socialtjänsten får möjlighet kontinuerligt under insatsens gång bjuda in föräldrarna till samarbete och samtycke. Förvaltningen ser det som positivt och en förutsättning att det kvarstår en skyldighet att informera vårdnadshavare och försöka att etablera kontakt med dem.

I de fall då socialtjänsten ser behov och vårdnadshavare inte samtycker till frivillig insats får barnet i dagsläget ingen hjälp vilket kan upplevas som att barnet överges. Den risken minskar med en förändring av nuvarande regelverk. I de fall då vårdnadshavarna tycker olika öppnar förslaget för en möjlighet för barnet att ändå delta i gruppverksamhet till exempel för barn till stridande föräldrar och för barn till missbrukare vilket kan ge en viktig avlastning och möjlighet att träffa barn i liknande situation.

Förvaltningen anser att tolv år är en rimlig åldersgräns då barn vid denna ålder i normalfallet har uppnått tillräcklig mognad för att delta i egen insats, i form av samtal med familjebehandlare eller deltagande i gruppverksamhet, utan närvaro av föräldrar. En frågeställning som lyfts är var gränsen ska gå utan att insatsen behöver vara biståndsbedömd och föranledas av en utredning.

Trots att insatser utan samtycke från vårdnadshavare är ett problematiskt ämne ser förvaltningen att det är viktigt att

möjligheten finns och att det blir upp till professionen att vägleda på bästa möjliga sätt.

När det gäller insats utan samtycke vid LVU håller förvaltningen med om att det inte är lämpligt. Det skulle det ställa höga krav på insatserna att de tas emot av vårdnadshavaren, att det finns ett visst mått av samsyn om problemen och att insatserna är tillräckligt omfattande. Förebyggande insatser enligt LVU tar sikte på de situationer där möjligheterna till frivilliga insatser enligt SoL är uttömda och dessa allvarliga fall bör hanteras enligt nuvarande ordning.

Förvaltningen föreslår att stadsdelsnämnden godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande som sitt yttrande till kommunstyrelsen.

Gunilla Davidsson
stadsdelsdirektör

Yvonne Kokkola
avdelningschef

Bilaga

Remissunderlag Öppna insatser utan samtycke - Socialstyrelsens författningsförslag

Attesterat av

Detta dokument har godkänts digitalt av följande personer:

Namn	Datum
Gunilla Davidsson, stadsdelsdirektör	2021-10-29
Yvonne Kokkola, avdelningschef	2021-10-28